

“Beszélj hozzá”

Pedro Almodovar Beszélj hozzá (Hable con ella) című filmje kapcsán a kómások ápolásának a filmben megjelenített módjáról, inergazdagításról a történet egyéb jellegzetességeitől eltekintve.

A film egyik főszereplője, Benigno, ápolóként dolgozik egy kórházban, ahol a kómában fekvő, azelőtt táncosnak tanuló Alicia 24 órás felügyeletét látja el már négy éve kollégáival. Már a film elején látjuk ahogy Benigno Alicia kezét krémezi, mint később megtudjuk, korábban hosszasan ápolta édesanyját, mellette ápolónak, fodrásznak és kozmetikusnak tanult, hogy megfelelően elláthassa őt. A filmben hamar szembesülünk azzal, hogy Aliciáról is hasonlóképpen gondoskodik. Rendben tartja a bőrét, a körmeit, a haját - ellenállva kolléganője javaslatának, nem vágja praktikusán rövide: “Ahogy bejött. Ne lássa magát másnak, ha majd fölébred.”

Benigno Aliciát még mindig nőnek látja, akként kezeli, tiszteletben tartja a frizuráját illető döntését, amelyet még balesete előtt hozott, nem próbálja az ápolók igényeihez igazítani.

Ennek az üzenetét a következőképpen lehetne szavakba önteni: *“Most éppen olyan állapotban vagy, hogy nem tudod nekünk elmondani, milyen frizurát viselnél szívesen, ezért egyelőre azt tartjuk meg neked ápoltnak, egészségesen, amilyennel idekerültél. Amikor majd felébredsz, te magad választhatod meg, hogy milyen frizurával éreznéd magad a legjobban.”*

- Négy év kóma után csoda lenne.
- Hiszek a csodában.

Ezután a kolléganő banális beszélgetést kezdeményez az izzadásról és egy dezodorról. Ez negatív szuggesztióként is értelmezhető, hiszen, ha a beteg valamit mégis észlel a beszélgetésből, annak később akár negatív következménye is lehet.

Látjuk, ahogy Aliciát mosdatják és öltöztetik, az ápolók a helyzethez képest gondoskodóan, Alicia testét tiszteletben tartva végzik a munkájukat. Ezzel, ha különösebb pozitív üzenetet nem is közvetítenek, legalább nagy kárt nem okoznak.

Egy másik nagyon fontos dolog, amit Benigno tesz, hogy folyamatosan beszél Aliciához, és olyan dolgokról mesél neki, amikről tudja, hogy számára érdekesek és fontosak - amiket szeret. Benigno táncelőadásokról és filmekről beszél, ez akár egyfajta vezetett imaginációnak is tekinthető, olyan részletességgel ecseteli a látottakat.

Ez azért különösen fontos, mert, “ha legalább egy ember van, aki továbbra is élőnek tekintve beszél, kommunikál a kómás beteggel, megnöveli annak életesélyeit” (Cheek, 1969, idézi Varga, Diószeghy, 2001:75)

A film elején Pina Bausch névre szólóan neki dedikált fotóját ajándékozta neki. A fotón a következő szavak állnak: “Kívánom, hogy legyőzz minden akadályt és hamarosan újra táncolj.”

Már a példakép “jelenléte” - pl. egy kép formájában a falon - is nagy erőt adhat nehéz helyzetekben, Benigno pedig ennél is többet, egy kézzel írt, személyre szabott üzenetet hoz el a táncos ikontól Aliciának: maga a nagy Pina Bausch kívánja a felépülését, és, hogy azt csinálhassa hamarosan, amit a legjobban szeret - amit ők mindketten a legjobban szeretnek.

Ébredése után ez a tárgy és legfőképp a ráírt üzenet a felépülést segítő erőteljes szuggesztíóvá válhat: Pina Bausch-nak minden bizonnyal a személyéből fakadóan raportja van Aliciával. A szuggesztíó ízekre szedve:

- hetero-szuggesztíó, hiszen az eredete külső, nem Alicia,
- tárgyi, ha a dedikált fénykép szuggesztív hatását tekintjük és
- verbális, ha a leírt üzenetet tekintjük,
- direkt, hiszen tartalma közvetlenül megjelenik
- összetett, mert több elemi szuggesztíóból áll
- másodlagos, hiszen nem maga Pina mondja ezt el Aliciának, hanem a kézírása.

Az üzenete:

“Maga Pina Bausch is tud rólad, ismeri a történetedet, tudja, hogy táncolsz, hogy mindketten táncoltok, és a te felépülésedet kívánja.”

A szobájában Pina Bausch dedikált képén kívül az otthoni tárgyai: lávalámpája, tánctanárnője bekeretezett képe, az éjjeliszekrényén a könyv, benne a könyvjelzővel, amit balesete idején olvasott. A könyv azt implikálja, hogy Alicia bármikor felébredhet, és akkor majd ott folytathatja - a könyvet, az életét - ahol abbahagyta. A könyv *metafora* az életére.

Benigno naps időszakban az erkélyre ülteti Aliciát, napszemüvegben, hogy a szemét óvja, és ott folytatja a “beszélgetést”. Később Lydiával együtt is “napoznak” így. Ezzel is azt sugallja, hogy Alicia is élvezheti a napsütést, a friss levegőt, a szabad levegőt. Hogy mindez megéri az erőfeszítést.

Alicia “szórakoztatásával” (ingergazdagításával) Benignon kívül a tánctanárnője is foglalkozik. Hetente látogatja és mesél neki a készülő előadásairól, a munkájáról, és zenéket is mutat neki. Alicia szobájában egy zenelejátszó is áll, mellette rengeteg cd, ebből tudjuk, hogy nem először hoz neki zeneműveket a tanárnője. Hosszasan, részletesen elmeséli neki, min dolgozik, és az ahhoz kapcsolódó darabot lejátszsa neki.

A történet másik főszereplője Marcus, aki bikaviadalon megsérült torreádor barátnője - Lydia - miatt vált állandó vendéggé a kórházban.

Marcus, Benignoval ellentétben teljesen képzetlen és felkészületlen az efféle helyzetekre, de lélekjelenlétét nem veszíti el teljesen. Elveszett, kissé apatikus jelenléte valamelyest Benigno optimizmusának ellenpontját adja, noha ő sem hagyja el az imádott nő oldalát.

A baleset másnapján Marcus felkeresi Lydia orvosát és a következő beszélgetés zajlik le közöttük:

- Beszélhetnék, doktor úr?
- Persze. Hogy aludt? - Marcus a fejét rázza - Jöjjön kávézni.

- Mennyi ideig maradhat így Lydia?
- Hónapokig, évekig, egész életében.
- Nincs remény?

Az orvos szemét lesütve megrázza a fejét:

- Orvosként “nem” a válaszom, pedig ... (egy csodálatos esetről mutat egy cikket “Feltámadt” címmel, amely egy 15 év kóma után felébredt nőről szól) ő is tartós, vegetatív állapotban volt. Öntudatlan. Felébredése mindennek ellentmond. - a végén enyhe mosoly az arcán.
- Tehát van remény.
- Tudományosan nincs. De én nem veszem el a hitét. - közben enyhén mosolyog és megvonja a vállát.
- Kinyitja a szemét. Képzeldöm?
- Nem. Kinyitja. De nem lát. Nem tud semmiről. Az agykérge tönkrement. - enyhe mosoly, majd gondterhelt tekintet - Az agytörzs ép. az automatizmusok működnek: légzés, alvás, ébrenlét, bélműködés. A szemét ki tudja nyitni, de az agya halott. nem gondolkodik, nem érez. - a fejét rázza.

A beszélgetés mondatonként elemezve:

- Beszélhetnék, doktor úr?
- Persze. Hogy aludt? - Marcus a fejét rázza - Jöjjön kávézni.

Az orvos válaszából kiderül, hogy tud Marcusról, tud arról, hogy az éjszakát a kórházban töltötte. Érdeklődésére kiderül, hogy Marcus nem igazán aludt az éjjel, kávézni invitálja. Egyenrangú helyzetbe hívja meg, két felnőtt ember beszélget egy kávé mellett.

- Mennyi ideig maradhat így Lydia?
  - Hónapokig, évekig, egész életében.
- A doktor egyenesen, szárazon válaszol a kérdésre.*

- Nincs remény?
- Orvosként “nem” a válaszom, pedig ... (egy csodálatos esetről mutat egy cikket “Feltámadt” címmel, amely egy 15 év kóma után felébredt nőről szól) ő is tartós, vegetatív állapotban volt. Öntudatlan. Felébredése mindennek ellentmond.
- Tehát van remény.
- Tudományosan nincs. De én nem veszem el a hitét.

Elmondja, hogy az adott helyzetben szerepéből fakadóan mi a válasza, de nyitva hagyja a kaput a reménykedésnek.

- Kinyitja a szemét. Képzeldöm?
- Nem. Kinyitja. De nem lát. Nem tud semmiről. Az agykérge tönkrement. Az agytörzs ép. az automatizmusok működnek: légzés, alvás, ébrenlét, bélműködés. A szemét ki tudja nyitni, de az agya halott. nem gondolkodik, nem érez.

Ismét egy száraz, tudományos válasz.

Az orvos ugyan nem vét súlyos hibákat a kommunikációjában, Marcot partnernek tekinti, a valós helyzetnél nem fest rosszabbat, sem direkten, sem indirekten, a csodás eset bemutatásával pedig nyitva hagyja a helyzetet, Marcus a saját vérmérséklete szerint választhatja a racionális vagy a csodaváró jövőképet. Nem segít azonban a jelenlegi helyzet nehézségének

elismerésével, és nem enyhít a kínján azzal, hogy elmondja, mit tehet mégis (mivel kötheti le magát) ebben a nehéz helyzetben a hozzátartozó.

Szuggesztívós szempontból szerencsésebb lett volna, ha a beszélgetés a következőképpen, vagy ehhez hasonlóan hangzik:

- *Beszélhetnék, doktor úr?*
- *Persze. Hogy aludt? - ... - Megértem, nem lehetett könnyű éjszakája. Jöjjön, igyunk egy kávét és közben megbeszélhetjük az önt foglalkoztató kérdéseket.*
- *Mennyi ideig maradhat így Lydia?*
- *Tartósan. Lydia állapota nagyon súlyos, a jelenlegi helyzetéből kiindulva nem várható javulás az állapotában. Az agykérge súlyosan károsodott, ez azt jelenti, hogy nem tud gondolkodni és (valószínűleg) nincsenek érzelmei sem. Bár önállóan lélegzik, és a testi automatizmusai is dolgoznak, az agya nem működik. Itt a kórházban körültekintő ellátásban részesül, megteszünk a jólléte érdekében mindent, amit tudunk, de a felépülését nem tudjuk befolyásolni. Nagyon jó, hogy maga most itt van, Lydiának nagy szüksége van a támogatására ebben a nehéz időszakban. Sokat jelenthet neki, hogy mellette van, és akár beszél hozzá, megérinti.*
- *Nincs remény?*
- *Előfordult már olyan, hogy valaki fölébredt ebből az állapotból, de ez elszigetelt eset, nem ismerjük a tudományos magyarázatát. Lydia itt mindent megkap, amit a tudomány ma nyújthat, szakképzett orvosaink és tapasztalt ápolóink folyamatosan ügyelnek az állapotára. A lehető legtöbbet megtette érte azzal, hogy behozta ide.*

Az orvossal szemben Benigno valóban arra buzdítja Marcust, hogy beszéljen Lydiához, látogatása alkalmával pedig ugyanúgy élő nőként tekint rá, mint Aliciára.

- Ez a nő nincs jól.
- Légy szíves.
- Tudod, hogy értem! Száraz a bőre.

És ellátja, és azzal az egyszerű gesztussal, hogy bekeni a száját ajakápolóval, kifejezi, hogy Lydia is nő, még mindig nő, aki “megérdemli”, hogy ápolts legyen, akinek számít, hogy ne legyenek kirepedezve az ajkai. Távozáskor elköszön Lydiától, és türelemre inti Marcusszal szemben, aki továbbra is képtelen beszélni hozzá vagy megérinteni. Azaz olyannyira élőként tekint rá, hogy érzelmekkel ruházza fel az amúgy, a tudomány szerint erre képtelen nőt.

Hivatkozásjegyzék:

Almodovar, P. (rendező, 2002): *Beszélj hozzá* (film) Budapest Film, Budapest.

Cheek, D.B. (1969). Communication with the critically ill. *American Journal of Clinical Hypnosis*, 12, 75-85. (idézi Varga K., Diószeghy Cs. (2001). *Hűtésbefizetés, avagy a szuggesztívók szerepe a mindennapi orvosi gyakorlatban*. Budapest: Pólya kiadó.)